

L'AVENÇ

Literari * Artistic * Cientific

REVISTA MENSUAL ILLUSTRADA

VIURE DEL PASSAT

El centenari de Colomb ha produït a Espanya un fenomen que no és nou. Sempre qu'entre nosaltros hi hà una cosa qu'adquireix un segell de transcendencia, veiem apareixe la superficialitat, qu'es la característica de la gent del mitj-jorn. Primerament ens ha cridat l'atenció el despertar que d'un any ençà han tingut l'erudició i la critica en materia istorica respecte al descobriment d'America; en segon llog, les festes nacionals qu'es preparen per a aquesta tardor a fi de celebrar aquell succés imponderable. No és el nostre objecte alambicar l'importancia del fet, ni anem a discutir el genit de Colomb, ni volem regatejar la gloria de Castella al portar a cap la conquesta del nou món, prouesa qu'espera encare l'Omer o el Virgili que la canti. Lo qu'are ens interessa és el modo com s'ha exteriorisat el pensament nacional al revindicar per Espanya una gloria discutible i discutida.

Les ciencias istoriques tenen aquí vida migrada. En els països centrals d'Europa són conegudes tant detalladament les diferentes epoques de llur respectiva istoria, que la resurrecció del passat ha arribat a adquirir una plasticitat viva i energica. Res d'això tenim nosaltros. El poble espanyol, jutjant per sentiment (incloent-hi el vulgo mitj-lletrat), té consagrats dins l'imaginació, per medi d'una representació mitica, eroes, personatges, batalles i revolucions; de manera que per ell no hi hà més istoria que la que resulta de la llegenda. I en quant a erudició, en té prou am lo que li diuen en Mariana i en Lafuente. ¿Què té d'estrany, donques, qu'agin arribat a tenir una grandiositat fabulosa i poemática, estereotipada en el cervell del poble, fets com la Reconquesta, el descobriment d'Amèrica, les batalles de Pavia, Sant Quintí i Lepanto, i omes com el Cid, el Gran Capitan, Carlos V, D. Joan d'Austria? Una nació qu'es creu aver sigut la més grand del món durant una epoca determinada, s'explica que s'encarinyi am son passat, visqui de contar ses glories i no faci cas de res modern. Aquesta creencia, que tot-om té arrelada desde el breçol, no queda desmentida ni en l'ensenyança oficial. Un alumne de la classe

d'història en qualsevol centre universitari pod obtenir un *sobressalient* si sab de memòria els noms dels reis visigots. En canvi, el que s'atreveixi a expressar una idea original sintetisant una època o un regnat, rebrà una censura i un suspens. Si estem en els llims per lo que toca a l'història dels espanyols, ¿no avia d'ésser interessant l'èntusiasme qu'en poc temps s'ha tingut per l'estudi del descobriment d'Amèrica i de l'època en què tingué llog? Sapigut és lo que succeí a l'Ateneu de Madrid. La major part de les conferències allí donades no passaren d'ésser una sèrie d'elucubracions acadèmiques, ont se manifestava una apreciació personal sobre un fet o un ome. L'investigació escrupulosa i detallada no podia demanar-se: era contrària al nostre caràcter, el qual tot ho sacrifica a la brillantor de la forma, a la redundància de conceptes, cobrint la falta de pensament. ¿Què se n'ha tret en clar d'aquell farreg de dissertacions tant diametralment oposades les unes envers les altres, qu'el lector no sabia am quina carta quedar-se? Els erudits, am llurs vacil·lacions, am llur fluïxetat de criteri, han dat la raó al poble. Aquèl diu: aquell tabernacle clàssic de les glòries espanyoles no hà de tocar-se; aquells omes i fets prodigiosos qu'illuminen un dilatat cicle istoric, ja estan bé del modo qu'es troben. Qui ho entén millor és l'Església, que, seguint son lema de *barrer para dentro*, mirant de donar un segell religiós a l'aventura colombina, vol arribar a la beatificació o a la canonisació de Colomb. Malgrat la falta de criteri en jutjar la grand obra d'aquèl i el medi en què va desenrotllar-se, la premsa diària i les revistes (com si es tractés de terratremols i inundacions) posen a contribució el talent dels poetes i escriptors castellans, obligant-los a dir lo que pensen i senten sobre un assumpte en el que tal volta no s'aven fixat mai. En cas de qu'alguna publicació agi fet treball seriós i científic, poc serà escoltada: difícilment l'especulació d'uns quants fa mudar els prejudicis de la majoria.

En els països civilitzats, la vida dels quals és molt complexa, fa de mal veure l'estancament de les energies morals col·lectives per a ocupar-se tot-om d'un meteix objecte, obeint a una llei d'imitació, la llei de la moda, quand no és degut a l'apetit d'exibir-se. Però no és la primera vegada que veiem suspendre's la vida nacional a l'impuls de successos de menys importància qu'el centenari de Colomb.

¿I no fa riure l'esclat de festes qu'a un cop de palmeta ministerial per tota la Península es vol portar a cap? Sembla qu'el govern i la nació-es facin els següent raonament: la que no tenim victòries presents de què sentir orgull; per tapar la misèria moral qu'ens corseca; a fi de fer veure que no som tant pobres com diuen, hem agafat per motiu el centenari de Colomb i durant tres o quatre setmanes els espanyols ens entregarem al goig i al divertiment. Entremetj de la disbauixa ens oblidarem de nostre decaïment polític, de la nostra anèmia intel·lectual i de la nostra desfeta isendística. De tot modo, els espanyols, disfrutant d'aquesta imaginació febril que la Naturalesa ens ha concedit, creurem ser en el rovell de l'ou, o siga en el millor dels móns possibles.

I la figura gegantina de Colomb, ¿com quedarà, després de l'apoteosis de crítica istorica i festes que s'aurà fet al voltant d'ella? Igual qu'abans, esperant al prou ardit perquè posi les coses en el seu degut llog. I si mai té que venir algun ome superior qu'aclareixi la fosquedat en que viu l'història d'aquesta terra, primer es necessitarà una Espanya nova que pugui produir-lo.

Referent a les saturnals que dirigirà el govern conservador, al poble li passarà lo qu'al calavera, que després d'una orgia queda entontit per uns quants dies, am menos fosforo al cap, i sense saber l'estat de son caudal, gracies a les prodigalitats qu'el vici i el desenfrenament porten.

Els dos fets esmentats; tots dos dignes d'estudi, l'un manifestant la lleugeresa de la gent docta i l'altra la frivolitat d'aquêt poble decadent, ens indueixen a algunes reflexions molt oportunes, si es té en compte qu'Espanya va sense bruijula i sembla un fog follet, divent sofrir una trasformació radical si vol esser civilisada.

*
* *

La ciencia oficial està perfectament representada per l'Antoni Cánovas del Castillo, de qui es diu que no vol abandonar el Ministeri fins que s'agin celebrat les festes que s'anuncien. Sa constant preocupació és organisar recepcions, congressos, visites a museus i monuments i puguer encaixar amb els savis qu'assistiran al Congrès d'Americanistes. Tots sabem com se fan les reputacions científiques a Espanya: són degudes més al boato oficial, a l'intriga i a la politica, qu'al veritable saber. Si es porten a cap les solemnitats acadèmiques projectades, veurem al costat dels delegats estrangers, representant la ciencia espanyola, als Fabiers, Commelerán i Catalinas, que formen la nostra pedantocracia. Demostrant lo qu'hem dit de què el poble espanyol viu del passat i és refractari a lo nou, a més de què quand l'accepta és qu'algú l'imposa, afegirem que si una nació hi hà a Europa sense orientació social és la nostra. Entremitj de les crisis qu'actualment sofreixen les nacions, sura a cada país un interès moral collectiu qu'impulsa el progrés, fent-lo inevitable.

Quand no és aixís, si el poble no s'ha traçat el camí, té algunes individualitats superiors que li senyalen i estableixen comunicació directa amb els centres intellectuals d'altros llocs. Per desgracia, ni això tenim, perquè no ens queda iniciativa per res. Veieu un exemple que servirà de corolari a lo esmentat. L'Espanya actual és filla de la Revolució de Setembre. Del sixanta cinc al setanta cinc hi agué un esclat d'idees noves que regiraren el món polític, científic i literari. El temps ha vingut a demostrar lo poc que se n'ha pogut treure d'aquêt moviment. Dins l'esfera politica avençà la propaganda republicana, purament sentimental, romantica, donant per resultat aquella republica del 73, que, segons frase d'en Salmeron, fou una republica *innocent*. En el terreno científic-filosofic, mentres en els altres països donà sos fruits el metodo positivista en totes les ciencies, es posà de moda a Madrid la filosofia krausista, qu'en Sanz del Río importava d'Alemanya; filosofia flamant propria d'industria germanica, qu'avía de desacreditar-se aviat, igual qu'en el país ont avia nascut. La literatura no fou gaire més aprofitable. En la novela, l'aliment intellectual qu'el public consumia el produien en Fernández i González i en Pérez Escrich. Durant l'interregne revolucionari el teatre no féu res del paper que li corresponia, això és, emmirallar la societat contemporania. Fins més tard no aparegueren alguns prosistes que semblaven portant-veus de la veritat en l'art; però el lector espanyol, faltat d'educació artistica, prenia lo que li donaven, sense distingir l'art fals del veritable.

Si fessim un balanç del progrés realisat durant el temps citat, del garbella-

ment en sortiria ben poca cosa, puix si els principis dels revolucionaris de Setembre s'han traduït en lleis, l'immensa immoralitat política desvirtua el benefici que podrien produir. A més de què, fixant-se el poble espanyol en la part objectiva de les conquestes democràtiques, no ha sapigut comprendre l'alcanç que per una nació moderna tenen el lliure examen, la llibertat d'impremta, la de reunió i la d'associació. Resultant de tot que, en quant al moviment d'idees, estem, poc més o menys, sociològicament parlant, igual qu'en 1868, tenint en compte que si en alguna cosa progressem és perquè ens ve de fóra, puguem exclamar com alguns escriptors francesos: *La lumière nous vient du Nord*. Aquesta és la fórmula del nostre vassallatge al pensament estranger. Molts creuran qu'el to elegiac qu'empleiem és degut a la mania de l'estrangerisme. Si comparem les generacions de fóra i les de dintre, sortim tant mal parats de la comparança, qu'ens augmenta la vergonya. I lo que verament admira és l'influència qu'a Anglaterra, França i Alemanya obté la producció intel·lectual sobre les diverses manifestacions de la vida col·lectiva, essent de notar qu'el progrés ideista es compon de dagues forces paraleles. En primer terme, la gent docta, a les acadèmies i corporacions científiques, estudia i observa; i per altra part, la massa, mercè a la gran llibertat de què disfruta i a la vulgarització de tota mena de coneixements, s'assimila qualsevol avenç científic, s'apodera de tota idea nova, i dins el claustre de la consciència popular s'elaboren projectes, programes i plans de vida que tal volta portaran a la realització de sistemes qu'are ens semblen descabellats i utòpics. ¿Ho tenim això a Espanya? No. Som víctimes d'una indisciplina moral i intel·lectual qu'ens inutilitza per obeir a moviments com els qu'ha tingut, per exemple, Anglaterra en lo que va de segle, ont s'han disputat el predomini de les idees Carlyle, Lord Macaulay i Stuart Mill.

L'influència d'aquest últim sobre la ciència moderna ha estat tant grossa, que dins la política activa, després de sa mort, encare ses concepcions són acceptades per en Gladstone; i, en quant a problemes morals i polítics, els filòsofs francesos i anglesos segueixen ses petjades, començant per l'Herbert Spencer. I ¿què es pod dir d'Alemanya? ¿Quant notable no fou la pressió qu'en matèries religioses imprimiren Strauss i Feuerbach sobre la consciència de llurs contemporanis! Aquella nació ha tingut sempre el ceptre de la filosofia, i, no contenta am tenir als continuadors de Kant (l'esperit crític més gran qu'ha sortit desde el Renaixement), en Schopenhauer, l'Hartmann i en Nietzsche, baixant de l'especulació metafísica, ha seguit la revolució dels Darwin, Lyell, Wallace, en les ciències naturals, donant omes com l'Haeckel i creant la psicologia fisiològica.

La nació qu'ha tingut més preponderància a Espanya ha estat França. Se l'ha imitada en tot, se l'ha estergida tant que ja és ora de què ens fixem en què no tot lo francès és bo, i que molt podem importar d'altres pobles que són tant civilitzats com aquell. De vint anys ençà el vigor intel·lectual ha radicant en el naturalisme, al qual obrírem desseguida les fronteres, però sense sapiguer-nos-lo assimilar, seguint la moda, sense impregnar-nos-en perquè dongués nova sava a la nostra literatura. En Menéndez Pelayo diu, en un proleg a les obres d'Heine, que convenia inocular-nos l'essència de les lletres estrangeres per a revifar les nostres. Donques bé: malgrat l'introducció del naturalisme francès, s'ens apoderarà la reacció neo-idealista que s'acosta,

sense qu'el moviment literari anterior agi pogut donar els fruits que devia.

*
* *

Les diatribes llençades contre el caracter espanyol en general ens porten a dirigir algunes amonestacions al caracter català en particular. ¡A quantes queixes no es presten les alteracions que sofreix la fesomia moral d'un poble com el nostre, que sembla agi perdut la carta de navegar! Sols una vanitat cega ens pod fer creure qu'am mitj sigle de renaixença hem realisat el progrés qu'era d'esperar. Si fossim francs i sencers, auriam de regoneixe que del renaixement literari ja es va oblidant un immens bagatge qu'abans ens avia complagut i qu'are veiem qu'és fullaraca. L'excessiu culte al passat que s'apoderà del regionalisme esterilisa tota concepció moderna, convertint al catalanisme literari en una resurrecció arqueologica. D'una literatura que sols avia de tenir per inspiradora l'anima del poble, ses costums i sos ideals, ses alegries i ses tristeses, s'en va fer un conreu d'ivernacul, la major part deguda a la lleuor qu'ens donà el romanticisme francès.

L'edat mitjana fou una veritable obsessió pels poetes i escriptors catalans. No podem negar qu'al principi aquell era el grand medi de fer reviscolar l'amor a la patria petita; però com el moviment literari anava en sentit invers del politic nacional, forçosament triomfant els ideals revolucionaris avia de resultar més palpable el contrasentit i l'anacronisme de les reivindicacions demanades pels nacionalistes catalans. A tenir una literatura adaptada al medi en qu'és produïa, molt Catalunya auria pogut conseguir del cop revolucionari del 68, puix segurament qu'el vigor de les idees auria donat més embranzida quand la tentativa de proclamar l'Estat català l'any 73. Si un critic-socioleg, prenent peu de la nostra literatura desde mitj sigle ençà, vulgués coneixe l'anima catalana, quedaria ben xasquejat. L'estudi de les nostres lletres desde la restauració dels Jogs Florals ens té d'ensenyar molt als que volem fer passar pel cedaç de la critica la producció de les generacions qu'ens han precedit.

Un dels principals lemes de la nova generació literaria i cientifica és no admetre cap limit en la concepció de l'obra artistica i no acatar cap autoritat d'un modo incondicional quand se tracti de l'investigació imparcial i desinteressada. Té de remarcar-se aquêt principi, perquè a Espanya no es practica el lliure-examen serio i elevat, puix tenim tant arrelada l'educació escolastica per una banda i la romantica per l'altra, que tots quants esforços es facin per fer obra cientifica seran pocs abans no s'aurà creat el medi ambient apropiat a fi de què la nació progressi per ingenita evolució, sens cops soptats provinents de l'exterior. Són innumerables les pressions que cauen sobre l'intelligencia que s'entrega a l'estudi de la veritat relativa; de modo que durant aquêt sigle no hi ha agut cap espanyol de suficient virilitat per a fer una veritable revolució d'idees.

A epoques noves, formes d'art noves. El fonament de la cultura d'una generació té que reposar sobre lo bo de l'anterior; més si aquesta porta un patrimoni dolent, és preferible menyspreuar-lo, no fer-ne cas i començar fog nou. Si Catalunya vol seguir el camí que li correspon, deu agafar nous procediments en la creació de l'obra d'art, procediments qu'estigan en consonancia amb el medi què la volti, procurant influir sobre d'ell per a millorar-lo. Les

anteriors generacions, ¿qu'ens deixen en la literatura catalana? Un lema mort, que no diu res a l'imaginació popular; un peu forçat qu'ha vingut obligant a varies generacions de versificadors a repetir les meteixes idees, identics conceptes i imatges retoriques. I a fi de què no es califiqui de lleugera aquesta asserció, direm qu'a les noves generacions catalanes s'els imposa una tasca que per la grandesa qu'enclouuria d'alentar-nos cegament a sa realització, referint-nos especialment a problemes que (sembla impossible!) fins ara no han cridat l'atenció d'alguns aficionats. Un d'ells és la reforma lingüística, qu'hà d'acabar amb l'anarquia gramatical qu'ha estat imperant en el camp literari. Conseqüència d'aquét treball seriós que s'està portant a cap hauria d'esser l'establiment d'una mètrica catalana que fes valer l'immensa riquesa qu'en fonètica, morfologia i sintaxis té la nostra llengua. Ademés, s'hauria de procurar fer lo que no ha pogut efectuar-se amb cinquantà anys de *soi-disant* renaixença, això és, la creació d'un centre de cultura propi, genuina expressió del nostre caràcter, marcant ben bé la diferenciació existent entre la nostra estructura moral i intel·lectual i la dels demés pobles qu'ens voltan. Aventura vulgut fer de Catalunya una raça de comerciants, verament fenicià, hem oblidat el desenrotllament de l'ànima catalana, hem permès qu'una educació factícia alterés la nostra fesomia íntima, i aixís ha resultat la falta d'idees en la nostra literatura, l'impossibilitat de fer obra seria, científica, i l'ausència d'unitat d'aspiracions en la nacionalitat catalana. Per a corregir aquest estat social patològic, què es necessita?

Principalment, un plan de vida col·lectiva qu'hauria de formular l'avantguarda dels partidaris del modernisme. Dit està que, no podent confiar en un treball científic com hauria d'esser, de modo que la nostra regió, representada per omes aptes, contribuís al progrés general, l'única esperança que podem concebre és de què el moviment d'idees que demanem s'encarni en l'obra literària. Aixís tal volta, si d'altres països han vingut gent docta a estudiar les nostres produccions, donant a llurs treballs el caràcter d'investigació folk-lòrica, allavors el nostre renaixement tindria un valor positiu que no té. El cas qu'es fes de la nostra literatura, rivalisant amb la castellana, ens portaria a una de les branques més grans de la susdita tasca, això és, a la revolució qu'aurem de fer en l'ensenyança regional si volem que les proximes generacions siguin dignes de la Catalunya qu'ambicionem. La ciència de l'educació és de les que preocupen més als savis contemporanis, i per les nacionalitats que tenen desconegut llur caràcter propi té un interès practic més grand encara, puix el poble que pod manifestar-se tal com és en sí té molt guanyat per desenrotllar progressivament son vigor intuitiu; però aquell qu'es veu obligat a posar-se careta, ¿com pod sentir els efectes d'una educació metòdica, si aquesta comença per esborrar els traços característics qu'el diferencien? Aquesta idea sola basta per comprendre la transcendència que té l'educació regional. Com més s'esmeni lo particular, més perfecte surt lo general. Per lo tant, més farà Catalunya amb educació pròpia, amb civilització seva, que no anant a remolc d'altres agrupacions que no poden soldar-se amb ella. D'aquesta diferenciació en l'ensenyança, en la literatura, en l'art, en vindria un concepte de la política nacionalista que seria compendi de totes les nostres aspiracions i que, anant aparellat amb el moviment sociològic europeu, en resultaria una força latent, ben preparada per quand vingués l'instant apropiat en què tots els Estats

contemporanis sofreixin l'evolució qu'estem esperant. Si Catalunya no es prepara amb antelació, estarà a mercè de qualsevol força exterior, la qual ens acontentarà deixant-nos fer l'ofici de jueus, mentres li entreguem el poder polític i li deixem exercir sobre nosaltres una hegemonia moral. Are bé: per l'esmentat plan es deuria anteriorment fer treball identic, paralel, al que necessitaria la nostra literatura si vulgués donar llum propria. En aquèl punt, com en molts d'altres, les nacions del Nord ens senyalen bé prou el camí. Per tot arreu va notant-se que l'art, baix totes ses manifestacions, està adquirint, desde que s'ha fet realista, un valor sociologic, intrinseca i extrinsecament. En lo primer el més digne d'estudi és en Zola, qu'ha fet entrar dins ses grands obres la vida colectiva, arribant a absorbir quasi l'individual. Segurament, am la vulgarisació de l'instrucció, l'art, deixant una forta petjada en la consciencia d'un immens nombre d'individus, resulta una força social noble, digne i elevada, i que pod contrabalançar totes les energies materials, impulsant el progrés fins a costa de tots els egoismes, prejudicis i interessos creats. No pod negar-se aquesta afirmació, en quant hi hà algunes nacions, com Noruega i Russia, qu'estan sofrint una evolució tant fonda, qu'acabarà per transformar la societat actual, i tot gracies a l'Ibsen i en Björson en la primera i an en Tolstoi i Dostoyevsky en la segona. I are ve la deducció: ¿què fa la literatura nostra per exteriorisar l'estat intim de l'anima catalana, etnologicament considerada? Si algun estranger desitjés coneixe lo que som i representem, quins llibres li donariem?

Aquèl és el treball a fer dins la novela, el teatre, les ciencias socials, la politica militant i organizada; però que necessita una llarga preparació, una iniciació dificil, puix sense un metodo definit, sense elaborar-se abans un criteri, no és possible fer res, ja qu'el nostro ideal és arribar a l'unitat solida qu'obtingueren a Alemanya en el primer terç d'aquèl sigle totes les manifestacions del pensament, ont anaven a la una la filosofia, la poesia, la musica, la ciencia i l'istoria.

Molts ens senyalaran aquèts ideals com a somnis d'ideolog, però no feran més qu'augmentar el nostro desengany al veure la postració en què Espanya jau, fins al punt de què les regions qu'abans se distingien per llur cultiu de la voluntat, la tenen tant afeblida, que ni tenen força per dir el nom am què són batejades per la Naturalesa i l'istoria. Els ideals de la nova generació podran esser satirisats, ridiculissats, però tenen la consistencia de tota fè altruista, no participen de les petiteses dels egoismes de classe, subjectats a tota mena d'interessos. Aquesta consideració ens porta a coneixe que pel pervindre de Catalunya no cal esperar res de l'aristocracia ni de la burgesia, qu'ha estat en el present sigle la monopolisadora de la riquesa catalana, sinó que tenim que girar els ulls vers la massa anonima, adscrita a la gleba, conservadora del genit de la raça, la que se n'ha emportat la pitjor part en la relaxació del nostro caracter, i que, moguda per diferentes i oposades influencias, és l'unica qu'ens pod donar nova sava si volem reanimar l'esperit regional de Catalunya. Ademés, se li té de fer comprendre que l'organissació qu'auria de tenir la nostra nacionalitat no està gens renyida am l'avenç politic i civil de les classes qu'estan apretades per la camisa de força de l'actual Estat mesocratic, sinó que, tenint per fonament la soberania de l'individu, aniria desplegant tots els factors i energies socials per arribar al *summum* del nostro

programa, a la democràcia pura. Comprès això, es veurà clarament lo distanciat qu'el moviment catalanista s'ha mantingut de les veres aspiracions del proletariat, a qui s'avia d'arrancar del va-i-vé de la política unitarista. Per mitj de la desfeta qu'hi hà de conviccions polítiques, molt ens anima veure la desconfiança i l'indiferència pels catalans demostrada envers tot lo que ve del poder central (tant-de-bo fos aixís també en altres coses, verbigràcia en els espectacles i altres importacions castellanes), fent-nos creure que desitgen una política nova, emmotllada al nostre modo d'esser; política que sols pod resultar de l'autonomisme radical.

JAUME BROSSA ROGER

